

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA
DE
VARIOLA VACCINA

QUAM CONSENSU ET AUCTORITATE
MAGNIFICI DOMINI
PRAESIDIS ET DIRECTORIS
SPECTABILIS DOMINI DECANI
ET TOTIUS

INCLYTAE FACULTATIS MEDICAE
IN REGIA SCIENTIARUM UNIVERSITATE PESTANA

PRO
DOCTORIS MEDICINAE
GRADU CAPESSENDO

CONSCRIPSIT
JOANNES BÓJTHY

JÁSZ-APÁTIENSIS

In theses adnexas disputabitur in Palatio Universita-
tis die Maji 1836.

B U D A E,

TYPIS REGIAE UNIVERSITATIS HUNGARICAE.

A'

F E H É N H E M L Ó R Ü L

ORVOS-DOCTORRÁ

LÉTEKOR

ÉRTEKEZIK

BÓJTHY JÁNOS.

NAGYSÁGOS KIR. TANÁCSOS

ÉS

NÁDORI FŐ KAPITÁNY

GYÖNGYÖSI

SOMOGYI ANTAL ÚRNAK

ÉS

A' TEKINTETES NEMES

JÁSZ ÉS KÉT KUN KERÜLETEK'

KARAINAK 'S RENDEINEK

MÉLY TISZTELETTEL.

AJÁNlja

A' SZERZŐ.

§. 1.

A tehenek' tőgyein létező himlős küteget közönségesen kétfélekép' nevezik az irók. Eredetére nézve *tehénhimlőnek*, diákul *variola vaccina*, németül *Kuhpocke*, angol. *Cowpox*, francz. *la vaccine*, olasz. *la vaccina*; tulajdonságára nézve pedig *védhimlőnek*, *mentőhimlőnek*, *variola tutoria*, *Schutzpocke*.

§. 2.

Hogy a' tehenek' tőgyein némelykor szemlélhető pör-sök ragályos természetűk, és az emberi testbe átszarmazva a' himlőragály ellen védők, már több tizedek előtt Hal-satiában tudva volt, és a' németek, ha a' többi körülmé-nyek segéd kezet nyújtanak, a' tehénhimlő' fölfedezését magokénak mondhatnák; már 1791ben *Plett* nevű tanító 3 tanítványába szerencsés foganattal oltá be a' tehénhimlőt, mit *Jenner* 5 évvel később tehetett. *) Sőt *Sutton*, és *Fewster* híres sebészek már 1768-ban gyaníták a' tehénhim-lő' véderejét és ezen dologban mind ők **) mind má-

*) Allgemeine Unterhaltungen. Göttingen 1796. 306-dik lap.

Schleswig — Holsteinische Provincialberichte 1815. 1 Hest. 77. lap.

Joh. Nep. Erhart's Med. Chir.-Zeit. Salzburg, 1815. III. Bd. 28—30. lap.

***) L. Sacco: Trattato di vtccinatione sul giavardo e va-juolo pecorino. Milano, 1809. a. d. ital. übersetzt von W. Sprengel Leipzig. 1813. 8.

sok *) próbákat is tettek. — De még is csak *Jenner Edwardé* marad a' dicsőség (született 1749-ben *Scotiában Berkley* nevű helyen, megholt 1823-ban Január. 26-án) ő a' természetnek fáradhatlan buvára, minekutánna több éven által gyakorlaná az emberhimlő-oltást, azt tapasztalta, hogy némelly individuumokon az ismételt oltás is fogonatlan maradt, okául azt adák a' lakosok, hogy az illy fogékonytalannok már tehénhimlősök voltak, tudniillik tehénfejéskor kapták meg a' himlőt, most egész figyelmét a' tehénhimlőre kezdé fordítani, és 22 évi tapasztalás után 1796-ban Maj. 14-én *Phips James'* karját *Nelmes Sírából* (erre a' tehéntőgyrül ragadt a' himlő) nyilván heoltotta, 's igazi tehénhimlőhöz hasonló himlőt hozott létre, melyből aztán többen oltattak be, olly sikerrel, hogy ezeken többé az emberhimlő nem fogott, 's új találmányát 1798-ban világ eleibe terjesztette.

Nevezetesebb írók a' tehénhimlőrül következők:

Edw. Jenner Untersuchungen über die Ursacheu und Wirkungen der Kuhpocken a. d. engl. von *Ballhorn*. Hannover. 1799. von *Careno* latin. Wien 1799.

G. Pearson Untersuchung über die Geschichte der Kuhpocke-Impfungen, a. d. engl. von *Friese*. Breslau 1801.

J. de Carro Beobachtungen und Erfahrungen über die Impfung der Kuhpocken, a. d. franz. von *Portenschlag*. Wien 1801.

Bene Ferencz Rövid oktatás a' mentőhimlőnek eredetéről és heoltásáról. Pesten 1802.

Hunold Annalen der Kuhpocken-Impfung 1801.

Hecker die Pocken sind ausgerottet. Erfurt 1802.

*) Conf. *Joh. Nep. Edl. v. Raimann's* Hand. der speciell. Med. Therapie 3. Aufl. 1826. II. Bd. 126 l. 'st.

G. A. Richter's Speciel. Therapie II. Bd. Berlin 1815. 354. lap. s. t.

V. Nob. ab Hildenbrand Inst. pract. med. Wien-nae 1825. Tom. IV. 291. s. t.

Bucholz Vollständige Abhandlung über die Kuhpocken. Berlin 1802.

J. Bryce Praktische Beobachtungen über die Kuhpocken, a. d. engl. von *Friese* Breslau 1803.

Bremer Von den Kuhpocken Berlin 1804.

R. Willan, über die Kuhpocken-Impfung, a. d. engl. von *Mühry*. Götting. 1808.

G. Überlacher de vaccina antivariolosa, epit. Windob. 1807.

C. L. Schweikard Beiträge zur Litteratur über die Kuhpocken und ihre Impfung vom Jahre 1796 — 1807. Carlsruhe 1809.

F. G. Friese Versuch einer historisch-kritischen Darstellung der Verhandlungen über die Kuhpocken-Impfung in Gross-Britannien. Breslau 1809.

L. Sacco Neue Entdeckungen über die Kuhpocken, a. d. ital. von *W. Sprengel*. Leipzig. 1812.

Krauss die Schutzpocken-Impfung, in ihrer endlichen Entscheidung als Angelegenheit des Staates, der Familien, und des Einzelnen. Nürnberg. 1820.

Mich. a Lenhossék Summa praeceptorum in administrando variolae vaccinae negotio per Regnum Hungariae observandorum. Budae 1829.

§. 3.

Különféle a' természetvizsgálók' véleményük a' tehenhimlő igazi eredetének meghatározásában, vallyon önként ered-e az a' teheneken, vagy az emberekből származik át a' tehenekre, vagy talán más ösméretlen okból? mind e'korig nincs meghatározva. *Jenner* valamennyire felvilágosítást ada e' dologban, azt tapasztalta ő, hogy a' lovakkal bánó cselédek himlősítik meg a' teheneket, tudniillik némelly tartományokban, nevezetesen *Gloucester* megyében szokás mind a' lovakkal való bánást, mind a' tehenek' fejését ugyanazon cselédekre bízni, ezek a' lovak fe-

kélyes lábuk kötözése alkalmával kezeket gennyel megfertőztetvén, átviszik a' lovakról tehenekre a' himlő-ragályt; ezt bizonyítják *Loy* Angliában, *Sacco* Olaszországban, *Wiborg* Daniában; a' mi *Hiberniában* és *Scotiában* soha sem tapasztaltatott, mivel itt a' tehenekkel Asszonyok bánnak. Érdekesnek vélem *Jenner* tulajdon tapasztalását e' dologban felhoznom; némelly kovács egy lónak fekélyes lábát kötöztetvén, kezét a' fekélyből kiszivárgó edvel megfertőzteti, nem sokára kezén fekélyt kap, mellyből egy gyermek beoltatik olly sikerrel, hogy azon többé az emberhimlő nem fogott. — Hogy *Woodville*, *Simons*, *Colemann*, *Bremer*, *Pilger*, *Tocret*, *Tessier*, *Huzard* probatételük sikertelen maradt, azt onnan lehet következtetnünk, hogy mind e' korig azon lónyavalyának megösmertető jegye tudva nincs; és milly körülmények mellett, vagy mellyik időszakában lefolyásának ragályos természetű azon lónyavala? még nincs meghatározva. *Sacco* állítása szerint a' tehénhimlő eredetét veszi azon fekélyből, melly a' lovak' körmeit szokta meglepni, mellyet az Angolok *the-grease* vagy *greasy heels*, a' Franciaok *javart*, az Olaszok *giavardo*, vagy *chiavardo*, a' Németek *Mauke* vagy *Schutz-maukenek* neveznek.

§. 4.

Alig terjedt híre Angliában a' tehénhimlő-oltás sikerének, már a' németek minden iparral azon voltak, hogy illy megböcsülhetlen védszer köztök is haszoura fordítsék. Legelőször Bécsben és Hannoverában (1799) tétetett az oltás, ott: *De Ferro*, *Careno*, és *De Caro* által, itt: *Stromayer* és *Ballhorn* vezérlésük alatt, és pedig olly jó fogonattal, hogy ezen helyekről nem csak minden Ausztriai tartományokba, de még Török- és Görögországba is átvitetett az oltás. — Hosszasabban kiterjedni a' tehénhimlő' történetébe munkám' csekélysege miatt czéltalannak tartom, elég legyen még azt említeni, hogy már niucs

nemzet az egész széles e' világon, ha csak legkevesebb közösülésben van az Európaiakkal, mellynél a' tehénhimlő mint egyetlen védszer a' himlő-ragály ellen el nem fogtattott. Ki volt honnunkban az kinek az első oltásért dicsősség tulajdonítassék elége nem tudjuk, de az való, hogy már 1799-ben az oltás nálunk is elkezdődött és 1801-ig már többre ment 1000-nél a' beoltottak' száma, ezen időtül kezdve pedig már nálunk is olly közönségesé lett az oltás, hogy évenként több ezerek oltattnak-be.

§. 5.

A' kütég több fajainak van alávetve a' tehenek tőgye, de ezektől a' himlő következő jegek által megkülömböztethető: kezdetben vörös foltcskák szemléltetnek a' tőgyek' himbóin mellyek 7 nap mulva szederjes színű pattanásokká válnak, a' közepeken üregek, átlátszó nedvel telve, és vörös udvarral vannak körülveve. Hetedik naptól kezdve a' nedv bennök megsűrűsödik, aztán varrá változik, melly a' 14-dik nap körül leesik. Megtörténik sokszor, hogy a' himlő kiütésekor, a' teheneken némelly kórjelenségek mutatkoznak, de ezek a' himlő egész kifejlődésekor megszűnnek. Az is gyakorta megesik, hogy a' hólyagocskák magokra hagyatva, vagy fonákul gyógyítva harapódzó fekélyekké változnak, a' tőgynek gyuladást okoznak sütt nehéz jelenségekkel lefolyó lázt is; egyébiránt a' himlő a' teheneket veszedelembe nem ejti, halált nem okoz, szükséges pedig elkerülhetlen a' valódi tehénhimlő' ösmerete, ne hogy hasztalan, vagy talán kártékony anyag vétessék az oltásra.

§. 6.

A' tehénhimlőnek tulajdonai következők:

1. Az álló ragályok osztályába tartozik, az átszármasra az oltás szükséges, de ez által természetét nem vál-

toztatja, hanem mind külső formájára mind erejére nézve több individuumon keresztül vándorolva, ugyanazon természetű marad.

2. Ha a' himlőoltás ügyesen tétetik, a' betegség, mellyet létre hoz igen szelíd természetű, semmi veszedelmes tünetenyekkel nincs öszveköttve, sőt még az éghajlat, légi viszontagságok 's más különös tünetenyek, mellyek a' ragályos és küteges nyavalyák' természetökben változást szoktak tenni, semmi befolyásuak a' tehénhimlőre.

3. Az emberhimlő ellen védi az életműséget, azért méltán neveztetik védhimlőnek.

§. 7.

Milly nagy hasznú a' tehénhimlő annak megbizonyítására elég említenem, hogy beoltása legkönnyebb módon történik, és hogy ezen ártatlan védszer által gát vettetik minden tekintetben rettentő nyavalyának az emberhimlőnek. Nem lehet ugyan csalhatatlanul meghatározunk, mennyi azoknak száma, kik oltás által a' halált elkerülték, és mennyivel szaporodik valamely köztársaság évenként, mert a' himlőjárvány ritkább — vagy gyakrabban fordulván elő, különböző korbéllyege szerint kisebb vagy nagyobb kárt szokott okozni, de ezenkívül mennyi veszedelmes betegségeknek vannak alávetve a' beoltott kisedek. Ehhez járul még az is, hogy az oltottak' száma, majd sehol sincs igazi arányban a' születettekével. Legalább 40,000-re ment számok évenként Európában a' himlő következésében megholtaknak *)

*) Über die Besorgnisse welche die immer steigende Bevölkerung der civilisirten Staaten in den neueren Zeiten erregt hat. Von Prof. C. L. Close zu Breslau 9. lap. — Henke's Zeitschrift für die Staatsarzneykunde Achter Jahrgang. Erlangen 1828.

Erdekesek azon tapasztalmányok, mellyek Törökországban a' himlőoltással a' keleti dögkor ellen tétettek; *Auban* Orvos-Doctor próbatételei bizonyítják, hogy 500—600° beoltottak közül egy sem esett dögkórba, sőt az oltott kisedek a' dögkóros anyák' tejét menten szophatták. *)

§. 8.

Jóllehet Jenner' találmánya egyetlen védszer az emberhimlő' meggátlására, találkoznak még is, kik azt, mint kártékony szert kárhoztatják következő ellenvetésekkel állván elő:

1. A' himlő szükséges nyavala az emberi életműség' kitisztítására, általa sok kártékony anyag ürítetik ki a' testből. — Európában a' himlő' kifejlődése előtt sem volt tökéletlenebb az emberi életműség, mint aztán; sőt szomorú tapasztalás tanítja, hogy a' himlő kártékony betegség ártalmas senyve által a' testet roncsolja tökéletleníti.

2. Azt mondják tovább: A' himlő már természetivé vált, és természet ellen volna a' himlőt gátolni, ezért van, hogy miolta az oltás divatoz, sok nyaválák nem csak gyakrabban fordulnak elő, hanem sokkal veszedelmesebbek is. — Csak az állíthat illyeseket, ki vagy nem tudja vagy tagadni akarja a' természet' törvényét, melly szerint az mindenütt épséget törekszik feltartani. És valamint minden betegséget a' természet eltévedésének lehet mondanunk, különféle okból származottat, úgy a' himlőt is méltán hasonló eltévedésnek tartjuk, és gátolnunk kell.

3. Mások óvnak hennünket a' tehénhimlőtől azon okot adván, hogy az emberi természet az által lassanként baromivá változik! — Ezen állítást a' mindennapi tapasztalás elége megczáfolja.

*) Med. Chir.—Zeitung 1813. I. Bd. 351. lap. 1814. I. Bd. 399. lap. 1815. IV. Bd. 207. lap.

4. Vannak, kik a' tehénhimlő által különbféle nyavalyákat látnak kifejlődni, u. m. görvélyt, sömört, ótvart, 's a' t. — Azt nem tagadhatjuk, hogy az oltás után néha lappangó betegségek jönnek napfényre, de ugyanezen nyavalyák a' himlőzés által még veszedelmesebbek lennének, és hogy még oltás után is kifejlődnek, ne csudáljuk, mivel a' tehénhimlő más nyavalyák ellen nem védi az életműséget, csupán az emberhimlő ellen.

5. Némellyek azt állítják: hogy az oltás gyakran nehéz helybeli bajt okoz, erős lobot, daganatot, rosznemű fckélyeket, mellyek nagyobb veszedelembe ejtik a' beteget, mint a' himlőkór. — Valljuk meg igazán, hogy ezen roszak' kifejlődését inkább az oltásnál elkövetett hibának tulajdonítsuk, nem pedig a' tehénhimlőnek, mert ha az oltás vigyázva tétetik ezer beoltott közfél alig találatik egy, kinél helybeli bajok mutatkoznának; ellenben, ha talán nagy sértés tétetett, ha az oltógerely rozsdás vagy tisztátalan volt, vagy ha az oltóanyag beteges individuumból vétetett, vagy máskép' elromlott volt, könnyen létrejöhetnek a' fentemlített helybeli bajok.

§. 9.

A' tehénhimlő' lefolyását 5. időszakra szokás felosztani. Első napján az oltásnak a' szúrt hely körül szunyogcsipéshez hasonló foltocská szemléltetik, de ez csak hamar eltűnik és semmi más változás nem történik a' 4-dik vagy 5-dik napig ezen időszakot nevezik: *lappangás-időszakának (stadium delitescens)* ezt követi: a' *kifejlődés vagy virágzás-időszaka (stadium eruptionis s. efflorescentiae)* legtöbnyire 5-dik napján az oltásnak a' szurás' helyén kis vörös gumó mutatkozik, ennek a' közepén csak hamar hólyagocskát szemléltetni, melly naponként nevedik annyira, hogy a' 8—9-dik napon már lencsényi vagy kised borsónyi nagyságu lesz, a' formája nem egészen

gömbölyű, hanem a' közepe üreges, tiszta áttallátszható nedvvel teljes, vörös udvarral körül véve. Ha alkatását szorosabban kémleljük, nyilván kitűnik, hogy a' közepet-ti gödröcskétől kezdve egész a' fenekig a' hátn tengely gyanánt lenyulik, és a' pörs több sejtekre osztódik, ezen időszak 4—5 napra terjed úgy hogy az oltásnak 8—9-dik napján a' himlő leg teljesebb, udvara egy söt másfél hüvelykre is terjed, fényes, feszes, tüzes, most érte el a' himlő kifejlődésének legfelsőbb fokát, bekövetkezik: a' *gennyedés időszaka (stadium suppurationis)* a' kristály tisztaságú áttallátszható nyirk közepétől kezdve zavarosodni kezd, gennyé változik annyira, hogy az oltás' 11—12-dik napján még csak a' szélekben láthatni tiszta nyirkot; következik: a' *tiszáradás' időszaka (stadium exsiccationis)* most a' himlő' vörös kerülete egészen eltűnik, közepétől kezdve a' pörs száradni kezd, és 4 nap alatt az egész himlő kemény, fényes, barnavörös varrá változik, mely 8—14 nap múlva önként leesik eltörülhetetlen bélyegül egy több rekeszekre felosztott nagyobb gödröcskét hagyván maga után, 's ez *lehámlás' időszakának* ueveztetik.

§. 10.

Az oltást a' küteg', létre jöttén kívül más jelenségek is követik: ritkább esetekben 5-dik napon csekély lázzal járó változások mutatkoznak, de leginkább csak a' 9—10—11-dik napon vétetnek észre, midőn a' gennyedés' időszaka beáll, de a' körjelek kivált az egészséges individuumokban sokszor olly csekélyek, hogy még a' legtapasztaltabb orvos is alig vehet valamit észre, csak ha a' beoltottnak nagy hajlandósága van a' lázre, akkor súlyos, lázas jelenségek lepik meg a' beteget, sőt nem olly ritkán még a' hónalyi mirigyek is meggyulladnak, megdagadnak, és fájdalmat okoznak. Néha az oltott himlő körül pörsenének szemléltetnek, melyek a' himlőhöz nagyon hason-

lók, de folyamatjuk kevesebb ideig tart. Hasonló porsenek a' *gennyedés-időszakban* néha az egész testen is elterjednek, de rövid idő múlva elszáradnak, némelly esetekben csak apró rózsaszínű foltocskák mutatkoznak. Megesik az is hogy a' himlő kifekélyesedik, a' körüllevő lágy részeket megemésztí, sőt a' csontig is behat, csontfenét okozván, a' mi akkor történik-meg, midőn a' himlő nyomás, vagy vakarás által ingereltetik, vagy a' var erővel lefeszítetik kivált a' senyves individuumoknál.

§. 11.

Egyetlen védszer a' tehénhimlő a' kártékony emberhimlő meggátlására azért szükséges közelebbről érinteni azon jegyeket, mellyek által az áltehenhimlőtől megkülönböztetik, mivel ennek védereje nincs:

a) A' valódi tehénhimlő lefolyásában bizonyos időszakokat tart, és minden időszak alatt bizonyos formája van.

b) A' pörs 8—9-dik napon tökéletesen kifejlik, lehet azonban hogy némelly körülmények kifejlődését siettetik, vagy hátráltattják; ha ez történik, szükség hogy a' többi valódiságát bizonyító jelek jelen legyenek.

c) Az üregecske 5-dik napon támad, 10-diken elenyészik. A' vörös kerület 5-dik naptól kezdve a' 12-kig mindig nyő, azután kissebbedik és elenyészik.

d) A' nyirk, melly a' pörs' sejtjeiben foglaltatik 5-dik napon kezd mutatkozni, 's már a' 9-dik után kezd tejesedni zavarosodni.

e) A' láz, melly leg inkább csak 9-dik napon mutatkozik, de néha az 5-diken is, igen szelid természetű, 's hamar múltó.

f) Végre a' valódi tehénhimlő varrá változván, ez kemény, lencseformájú, vastagabb, és barnás szokott len-

ni, melly a' határozott idő előtt le nem esik, és leesvén olly gödröcskét hágy maga után, melly több apróbb gödröcskéekkel rakott.

Ellenben az áltehénhimlőt az érzékenyebb individuumoknál első vagy második nap már lázas jelenségek követik, ha pedig a' lázeránti hajlandóság hibáznék szinte 2—3-dik nap már szemlélhetni az oltás' helyen vörös gyuladt gumót, melly a' kised keléshez hasonlít, ennek a' közepén csak hamar hólyagocska támad, minden üreg, minden tengely, és sejtek nélkül, a' belső nyirk csak egy két nap marad tiszta, hamar megzavarosodik, úgy hogy az oltásnak 5—6-dik napján már gennyel teljes; az áltehénhimlő' udvara rendetlen terjed, szélei egyenetlenek, néha sugárosak; az illy kúteg gyakran viszketetet okoz, és az oltásnak 7—8-dik napján már varrá válik, mellynek színe sárgás, fényes, az arab mézgához hasonló, leeste után épen semmi, vagy csak fölületes gödröt hágy maga után, melly sejtekre nincs felosztva, és kevés idő múlva elenyézik.

§. 12.

De nem elég az áltehénhimlőt csak ösmernünk, hanem azon lennünk, hogy azon okok, mellyek a' fattyúhimlőt létre hozhatják, tavoztassanak el. Ezek különbözőek lehetnek: Ha az oltóanyag éretlen, vagy igen elért, vagy áltehénhimlőből vétetik, vagy ollyan individumból, ki már emberhimlős volt, vagy ha az oltóanyag már régi, a' levegő behatása által megromlott, vagy ha oltásra kiszáradt himlővar vétetik. Ha a' beoltott individuum senyves, vagy bőr-nyavalyában szenved, ide számítatik: a' görvény, angolkor, süly, aszalvány, kozmó, ótvar, rüh, sömör. Ha az oltás rendetlenül történik, tisztátalan vagy rozsdás gerellyel; ha nagy sértés tétetik, mellyet nagyobb véromol követ, ha az oltás után a' kar tüstént lemosatik, vagy

szorítás vakarás által izgattatik. Néha ki nem található okok, megesis sokszor, hogy az oltás igazi oltóanyaggal, és rendesen tétetik, és még is állhimlő származik, talán azért hogy a' beoltott individuumnak nem volt hajlandósága a' tehénhimlőre.

§. 13.

Valahányszor oltani akarunk, minden igyekezettel azon legyünk, hogy valódi tehénhimlőt hozhassunk létre, mi csak úgy történhet meg ha valódi oltóanyagra teszünk szert, ezt csak lovakból vagy tehenekből vehetjük, de mivel nálunk mind ekkorig sem lovakon sem teheneken nem tapasztaltatott a' himlőkór, e' szerént oltóanyagul az embertehénhimlőt használjuk, tapasztalásból tudván hogy a' tehénhimlő az emberi életműségbe átszármazva, természetére semmit sem változik. Legjobb ha a' 7—8—9-dik napon tesszük az oltást, még mikor a' folyóság tiszta, és a' gennyedés időszaka be nem állott; hamarább 5—6-dik nap azért nem ajánlható, mivel a' hólyag még ekkor igen kicsin és a' sértés által nagy ingerlést és lobot okozhatnánk; később 11—12-dik napon a' nyirk már zavaros, sűrű, és legfeljebb a' széleken átlátszható. Leg jobb ha friss anyaggal oltunk, de ha ez nincs régiebbet is jó foganattal használunk, melly vagy szárazon, vagy folyósan tartatik.

§. 14.

Az oltás minden időben megtörténhet, csak akkor nem ajánlható, ha valamely járvány uralkodik p. o. idegláz, hőkhorut, vérhas, vörös himlő, vörheny, mert könnyen megeshet, hogy a' beoltott a' járványkórtul meglepetik, és élete nagy veszedelembé esnek, de a' himlőjárvány uralkodása alatt az oltást halasztani nem kell. — Míg az élet korát illeti, oltattak csak néhány napos csöcsömök mindjárt születésk után, szinte 60 esztendőös öregek leg

jobb sikerrel; de még is legalkalmasb a' 3-dik és 6-dik hónap közti idő; első 3 hónapban nem szívesen teszük az oltást, mivel ezen idő alatt a' kisdetek némelly veszedelmes betegségeknek vannak kitéve, mellyek könnyen az oltásnak tulajdonítatnának; a' 6-dik hónap után egész 2-dik esztendőig a' fogzás miatt nem tanácsos. — De az oltandónak egymis alkotmánya is figyelmet érdemel, ha talán igen gyenge volna, vagy senyves vagy idült betegségben szenvedne, elébb gyógyítassék, minekelőtte beoltatnék, de a' himlőjárvány alatt, a' nagyobb veszedelem elhárítása miatt, az oltást nem halaszthatjuk.

T H E S E S.

1. Vaccina, illiusque prophylactica virtus jam ante Jenner nota fuit.
2. Vaccinationis curam status, ut frequentiae populi genere debet.
3. Autocratia naturae non sufficit semper ad sufferendum morbum.
4. Hinc medicus verus utilissimis Patriae civibus adnumerandus.
5. Mater absque causa proli ubera denegans, crudelis dicenda.
6. In multis casibus medicus ipse potens sistit remedium.
7. Temperamenta diversa magnum in vitam hominis non tantum somaticam, sed moralem etiam et psychicam influxum exerunt:
8. Sed circumstantiae vitae temperamentum mutare valent.
9. Medicum non sectae uni velut infallibili addictum, sed eclecticum esse oportet.
10. Functiones vicariae praecipuum naturae medicatricis opus; ergo in therapia maxime respiciendae.
11. Nervosium in sexu femineo frequentia non est miranda.
12. Symptomata nervosa non sunt semper signa adynamiae.